

Zasady ustrojowe UE

1. Zasady horyzontalne

Zasada jednolitych ram instytucjonalnych – art.3 TUE

Celem wprowadzenia zasady było:

- zapewnienie jednolitości procesu decyzyjnego w trzech filarach poprzez oparcie go na tych samych instytucjach wspólnotowych,
- zapewnienie zgodności decyzji podejmowanych w II i III filarze z prawem wspólnotowym.

W celu zapewnienia ciągłości i spójności działań decyzje we wszystkich trzech filarach muszą być podejmowane z poszanowaniem dorobku prawa wspólnotowego. W praktyce: nie mogą być niezgodne z prawem wspólnotowym.

Traktat umożliwia wykorzystanie instytucji wspólnotowych przez UE, sama UE nie posiada własnej struktury instytucjonalnej.

Zasada JRI jest realizowana przez: Parlament Europejski, Komisję Europejską, Radę UE, Trybunał Sprawiedliwości, Trybunał Obrachunkowy.

Obowiązek zapewnienia JRI spoczywa na wszystkich instytucjach UE, ale Rada UE odgrywa pierwszoplanową rolę.

Zadania Rady UE w II filarze:

- przyjmuje wspólne stanowiska i podejmuje wspólne działania,
- reprezentuje UE w stosunkach międzynarodowych,
- zawiera umowy z instytucjami międzynarodowymi i państwami trzecimi,
- zajmuje się wymianą informacji i prowadzi konsultacje.

Zadania Rady UE w III filarze:

- stanowi prawo w formie wspólnych stanowisk i decyzji,
- przygotowuje konwencje,
- jest miejscem wzajemnych informacji i konsultacji p.cz,
- zawiera porozumienia z instytucjami międzynarodowymi i państwami trzecimi.

Pozostałe instytucje wspierają Radę UE w jej działalności w ramach II i III filara.

Od traktatu w Nicei w III filarze ważną rolę odgrywa ETS, który decyduje o wykładni prawa unijnego.

Zasada równowagi instytucjonalnej

Każda instytucja powinna wykonywać swoje zadania w ramach swoich kompetencji z poszanowaniem kompetencji innych instytucji.

Ponieważ działanie UE nie jest oparte na trójpodziale władzy, stworzono zasady między instytucjonalnej współpracy i zarazem autonomii instytucji UE.

Podstawowe elementy treści zasady równowagi:

- każda instytucja musi opierać swoje działania na postanowieniach traktatów, nie może wykraczać poza swoje kompetencje, ponieważ może wówczas wejść na pole zarezerwowane dla innej instytucji UE,
- każda instytucja ma wewnętrzną autonomię, niezbędną do wykonywania swoich zadań: prawo decydowania o strukturze, uchwalanie regulaminu, wykonywanie budżetu,
- instytucje mają obowiązek lojalnej współpracy ze sobą, aby realizować cele zapisane w traktacie. Niezgodne z prawem będą także takie działania, które będą utrudniały innym instytucjom wykonywanie swoich działań (nawet jeżeli będzie to zgodne z prawem).

Rada UE – reprezentuje interes państw (narodowy interes)

Parlament Europejski – interes społeczeństw

Komisja Europejska – interes wspólnoty

Zasada równowagi stoi na straży wszystkich interesów, pilnuje, aby żaden z nich nie uzyskał przewagi.

Każda instytucja może bronić swoich uprawnień i kompetencji przed trybunałem, każda może skarżyć inną instytucję.

Proces prawodawczy:

- KE ma prawo inicjatyw prawodawczych, może również wydawać wyłącznie decyzje wykonawcze,

- Rada UE (lub Rada UE i Parlament Europejski) jest głównym prawodawcą, ma prawo wydawać zasadnicze akty, nie może jednak tego robić bez inicjatywy KE; KE może wycofać projekt do momentu podjęcia działań przez Radę UE, zmiana propozycji prawodawczej KE może odbyć się wyłącznie za jednomyślną zgodą wszystkich członków Rady UE.

Kompetencje wykonawcze

- KE jest główną instytucją wykonawczą UE (forma równoważenia władzy)

- Rada UE może uzależnić wykonanie tych kompetencji od pewnych warunków:

- procedura komitetowa (komitologia) polegająca na powoływaniu komisji, mających za zadanie wspierać komisję, ale jednocześnie monitorować jej działania,

- delegowanie przez Radę UE na rzecz KE uprawnień prawodawczych; Rada UE nie traci kontroli, ponieważ KE ma obowiązek współpracy z różnymi komitetami, powoływanymi przez Radę UE.

Kontrola działania

Możliwość obrony swoich prerogatyw poprzez złożenie skargi do ETS.

2. Zasady wertykalne

Zasada pomocniczości (subsidiarności)

Cechy zasady pomocniczości:

- Jest wiążącą zasadą prawną,
- Można ją zaskarżyć,
- Jest koncepcją dynamiczną,
- Nie stała się barierą, nie działa w 100%.

Wywodzi się z filozofii katolickiej.

Spełnia w porządku prawnym UE podwójną funkcję:

1. Jako zasada prawnoustrojowa UE – oddziałuje na funkcjonowanie UE jako całości, ponieważ cele unijne powinny być osiągnięte z poszanowaniem tej zasady,
2. Jako norma prawa wspólnotowego – reguluje relacje między WE a p.cz. w obszarach kompetencji nieuregulowanych prawem wspólnotowym.

Zgodnie z tą zasadą UE podejmuje działania „tylko wówczas i tylko w takim zakresie, w jakim cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte w sposób wystarczający

przez p.cz., a mogą z uwagi na rozmiary lub skutki proponowanych działań, zostać lepiej osiągnięte na poziomie Wspólnoty” (art.5 TWE).

W art.5 zawarte są dwa kryteria: **negatywne** (cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte w sposób wystarczający przez p.cz.) i **pozytywne** (a mogą z uwagi na rozmiary lub skutki proponowanych działań, zostać lepiej osiągnięte na poziomie Wspólnoty). Kryteria te muszą być spełnione jednocześnie.

Służy określeniu właściwego poziomu podejmowania decyzji: na szczeblu wspólnoty lub p.cz. Jest barierą przeciw centralizacji działań w UE, przeciw wydawaniu zbyt wielu aktów prawnych na poziomie wspólnotowym.

KE przy wysuwaniu każdej propozycji legislacyjnej ma obowiązek wykazania celowości postępowania prawodawczego, analizując m.in. zasadę pomocniczości. KE opracowuje coroczny raport o stosowaniu zasady i przedstawia go PE pod ocenę.

Zasada proporcjonalności

Zapewnia proporcjonalną relację między środkiem a zamierzonym celem w procesie tworzenia prawa wspólnotowego - należy stosować środki jak najmniej inwazyjne. Służy ochronie autonomii p.cz., ograniczając nadmierną ingerencję prawną i polityczną UE.

Zasada proporcjonalności jest stosowana łącznie z zasadą pomocniczości:

- pomocniczość – określa kiedy niezbędne są działania na poziomie WE,
- proporcjonalność – jak duży powinien być stopień ingerencji.

Stopień ingerencji wspólnoty powinien być najmniejszy z możliwych.

Np. przy wyborze aktu prawnego należy wybrać akt niższego rzędu.

Zasada kompetencji powierzonych

Wspólnoty nie mogą powoływać się na kompetencje domniemane, poza tymi, które zostały określone przez p.cz. w traktatach.

Kompetencje p.cz. są regułą.

Kompetencje Wspólnot są wyjątkiem.

Wspólnota posiada tylko takie kompetencje, które służą jej do osiągnięcia celów, zapisanych w traktacie. Są one Wspólnotie powierzone przez p.cz.

Podział kompetencji:

1. **kompetencje wyłączne** – wykonywane wyłącznie przez Wspólnotę, p.cz. tracą kompetencje do działania w tym obszarze, chyba, że Wspólnota im na to pozwoli:
 - wspólna polityka celna,
 - wspólna polityka handlowa,
 - wspólna polityka pieniężna w obszarze EURO,
 - polityka rybołówcza w pierwotnym obszarze (połowy),
 - pewne aspekty polityki transportowej
2. **kompetencje łączne konkurencyjne** – na tym obszarze może działać zarówno WE jak i p.cz.; p.cz. mogą działać tak długo i w takim zakresie dopóki WE pozostaje bierna, po regulacjach na poziomie wspólnotowym p.cz. muszą przestać działać w tym obszarze:
 - polityka rolna,
 - polityka gospodarcza,

- swobody rynku wewn.
- polityka społeczna,
- ochrona środowiska,
- reguły konkurencji,
- pozostała część polityki transportowej,
- pozostała część polityki rybołówczej,

3. **kompetencje łączne ramowe** – WE działa jedynie na poziomie koordynacyjnym i wspierającym p.cz., wydaje postanowienia ogólne i programy ramowe:

- polityka przemysłowa,
- badania i rozwój technologiczny,
- polityka społeczna w pewnym zakresie,
- edukacja,
- kultura,
- ochrona zdrowia,
- ochrona konsumenta.

Zasada aksjologiczna – nie jest ani horyzontalna ani wertykalna

Formułuje wartości, na których oparte jest działanie UE – art. 6 TUE.

Wolność, demokracja, poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności, państwo prawa, tożsamość narodowa.

Instytucje prawodawczo-wykonawcze WE

Rada Europejska

Wykształciła się z nieregularnych i nieformalnych spotkań przywódców państw członkowskich – pierwsze spotkanie odbyło się w 1961 r. Gremium zbierało się zwykle w czasach kryzysu, ich spotkania nazywano „szczytem”.

Od 1975 r. używa się formalnej nazwy Rada Europejska (Galery Giscard d’Estaing).

JAE określił skład i liczbę spotkań.

Traktat z Maastricht określił RE jako instytucję unijną, która „nadaje Unii impuls niezbędny do jej rozwoju i określa ogólne wytyczne odnośnie jej polityki”.

Skład Rady Europejskiej;

1. szefowie państw lub rządów p.cz. (zwykle rządów, oprócz Francji),
2. przewodniczący Komisji Europejskiej.

Są oni wspomagani przez ministrów spraw zagranicznych oraz jednego członka Komisji Europejskiej.

Pracami RE kieruje jej przewodniczący, którym jest szef państwa, wykonującego funkcję prezydencji (pełniący również funkcję przewodniczącego RUE).

Każde państwo posiada 2 miejsca na Sali obrad, delegacja nie może liczyć więcej niż 20 osób.

Zgodnie z art.4 TUE RE powinna zbierać się co najmniej 2razy/rok. RE zdecydowała, że będzie się zbierać 4 razy/rok + spotkania nadzwyczajne.

W pacach przygotowawczych biorą udział różne instytucje: COREPER, Rada UE, KE, Sekretariat Rady.

Funkcje Rady Europejskiej

Najważniejsza polityczna instytucja decyzyjna Unii. Wyznacza kierunki współpracy międzyrządowej i kierunki rozwoju integracji europejskiej. Uchwały o charakterze politycznym.

- forum konsultacji,
- wytyczanie kierunków,
- ostatnia instancja odwoławcza,
- decyzje w przypadku kryzysu i zawirowań (mają charakter polityczny),
- ogólne wytyczne

Przewodniczący 1 raz/rok i po każdym spotkaniu składa raport w KE dot. postępów w integracji.

RE jest centrum politycznym, jej uzgodnienia są później przekładane na język aktów prawnych.

Zwykle konkluzje RE odnoszą się do wielu spraw, chyba że spotkanie dotyczy jednej sprawy.

Spotkania Rady:

- nieformalne,
- zamknięte,
- dwudniowe,
- 2/rok zgodnie z Traktatem,
- 4/rok zgodnie z wolą RE + 2 spotkania nadzwyczajne.

Decyzje podejmowane są przez konsensus (wspólne stanowisko akceptowane przez wszystkich).

Rada UE

Członkami Rady UE są przedstawiciele państw członkowskich szczebla ministerialnego upoważnieni do zaciągania zobowiązań w imieniu państw członkowskich.

Zastępstwo: inny minister z danego kraju lub minister z innego kraju (może zastępować tylko jedną osobę + swój kraj).

Rada wykonuje swoje zadania we wszystkich trzech filarach w oparciu o zasadę jednolitych ram instytucjonalnych.

Rada jest głównym ośrodkiem podejmowania decyzji, zarówno o charakterze prawodawczym jak i wykonawczym, ponieważ:

1. reprezentuje międzyrządową formę współpracy – kluczowa rola p.cz. w rozwoju integracji,
2. jest głównym ośrodkiem decyzyjnym dla wszystkich trzech filarów; w ramach I filara działa jako główna instytucja prawodawcza, w ramach II i III filara gwarantuje przestrzeganie zasady JRI oraz czuwa nad przestrzeganiem zasad ustrojowych UE, w tym zasady subsydiarności,
3. funkcje Rady UE są zarówno prawodawcze jak i wykonawcze, kontrolne i polityczne.

Struktura wewnętrzna Rady UE

Prezydencja (jeden organ) – przewodniczenie Radzie UE.

Kadencja trwa 6 miesięcy, tak jak prezydencja p.cz., zmiany 1 stycznia i 1 lipca.

Istnieją dwa modele prezydencji:

- narodowa,
- bezstronna (mediacyjna).

Kompetencje prezydencji:

- reprezentacja Rady UE wobec innych instytucji i państw trzecich,
- organizacja prac Rady, poszukiwanie konsensusu.

Rada UE może obradować w różnych składach, wyróżnia się 9 składów Rady UE. Rada ds. ogólnych i relacji zewnętrznych – najważniejszy skład.

Posiedzenia Rady UE.

- posiedzenia Rady UE zwołuje państwo członkowskie, pełniące rolę prezydencji,
- w każdym posiedzeniu bierze udział przedstawiciel Komisji Europejskiej,
- Rada UE zbiera się 1,2 razy na tydzień,
- posiedzenie poprzedza faza przygotowawcza w ramach COREPER,
- porządek obrad podzielony jest na 2 części:
 - A – sprawy nie wymagające dyskusji,
 - B – sprawy wymagające dyskusji między ministrami,Większość spraw jest ustalonych podczas prac przygotowawczych, tylko 15% mieści się w części B
- obrady są tajne z wyjątkiem posiedzeń, kiedy Rada debatuje nad propozycjami legislacyjnymi i przyjmuje akty prawne.

Podejmowanie decyzji przez Radę:

1. **większość zwykła** jest regułą w I filarze (jednomyślność jest tu wyjątkiem) – kwestie proceduralne, wewnętrzna organizacja Rady,
2. **większość kwalifikowana** – państwa dysponują różną liczbą głosów w zależności od kryterium demograficznego (państwa mniejsze mają więcej głosów niż wynika to z ich potencjału); 255 z 345 głosów oddanych przez co najmniej 2/3 p.cz., państwa głosujące muszą reprezentować nie mniej niż 62% ludności UE – akty prawa wtórnego dot. współpracy i współdecydowania; kluczowy jest problem mniejszości blokującej,
3. **jednomyślność** jest regułą w II i III filarze; wstrzymanie się od głosu nie jest przeszkodą do przyjęcia decyzji, nie obowiązuje decyzja danego państwa – zasada równowagi instytucjonalnej i sprzeciw do Komisji.

Funkcje Rady UE:

1. **prawodawcza** – głównie w ramach I filaru, jest centralną instytucją prawodawczą, nie ma prawa inicjatywy prawodawczej, może jednak zażądać od KE przeprowadzenia analiz,
2. **kreacyjna** – tworzenie organów pomocniczych, mianowanie członków ETS i Sądu I instancji, komisarzy KE, członków Trybunału Obrachunkowego, Komitetu Społeczno-Ekonomicznego i Komitetu Regionów, zatwierdzanie regulaminów tych instytucji, ustalanie wysokości pensji i emerytur członków KE, ETS i TO,
3. **kontrolna** – kontroluje przestrzeganie zasad wspólnego rynku, kontroluje inne instytucje wspólnotowe,
4. **koordynacyjna** – koordynuje działania, wyznacza kierunki, wydaje zalecenia, tylko czasem zatwierdza dokumenty,
5. **międzynarodowa** – kontakty z państwami trzecimi i organizacjami międzynarodowymi (negocjacje w celu zawarcia umowy, zawarcie umowy).

Organy pomocnicze Rady UE

Komitet stałych przedstawicieli – COREPER

COREPER I – zastępcy ambasadorów państw członkowskich; sprawy związane z I filarem,

COREPER II – ambasadorzy państw członkowskich; sprawy związane z II i III filarem oraz ważne sprawy z I filara.

Spotykają się co najmniej raz w tygodniu, w spotkaniu uczestniczy przedstawiciel KE.

W szczególnych przypadkach Rada UE działa w składzie szefów państw lub rządów: w szczególności art.7 TUE – zastosowanie sankcji wobec państwa, które w sposób „ciężki i trwały” narusza zasady UE zapisane w art.6 TUE.

Parlament Europejski

Reprezentuje interesy narodów UE

- jednoizbowy,
- kolegialny,
- kadencyjny,
- członkowie parlamentu mają wolny mandat tzn. nie są związani z instrukcjami pochodzącymi od wyborców i reprezentują wszystkich obywateli UE,
- mandat jest odnawialny, każdy poseł może ubiegać się o następną kadencję,
- kadencja trwa 5 lat,
- 785 deputowanych,

Wybory do PE są bezpośrednie od 1979 roku na mocy aktu z 1976 r. Akt ten przewidywał jednolitą ordynację wyborczą, jednak nie jest ona jednolita do dziś, każdy kraj ma swoją własną ordynację.

Wybory odbywają się jednocześnie we wszystkich p.cz. od czwartku do niedzieli. Rada UE decyduje o przedziale czasowym.

Są pewne reguły wspólne:

- wybory powszechne i bezpośrednie,
- wybory proporcjonalne,
- możliwy próg wyborczy (max. 5%), Polska, Niemcy, Francja – 5%, Austria, Szwecja – 4%.

Nie są określone reguły liczenia głosów, każdy kraj ma swoje własne metody liczenia głosów, każdy kraj decyduje sam o liczbie okręgów wyborczych.

Prawo wyborcze mają wszyscy obywatele UE bez względu na miejsce zamieszkania.

Czynne prawo wyborcze – od 18 lat.

Bierne prawo wyborcze – określa prawo kraju p.cz.

Struktura wewnętrzna PE

1. **organy kierownictwa wewnętrznego** – odpowiadają za organizację i kierowanie obradami PE a także jego reprezentację na zewnątrz,
 - przewodniczący PE,
 - prezydium PE, składające się z przewodniczącego i wiceprzewodniczących, których liczbę ustala PE,
 - konferencja przewodniczących, składająca się z Przewodniczącego PE, przewodniczących poszczególnych frakcji politycznych, dwóch posłów niezrzeszonych (bez prawa głosu),Organy doradcze:
 - Konferencja Przewodniczących Komisji (przewodniczący wszystkich komisji stałych i tymczasowych),
 - Konferencja Przewodniczących Delegacji,
2. **organy funkcjonalne** – komisje oraz delegacje międzyparlamentarne
 - komisje stałe,

- komisje czasowe,
- komisje śledcze,
- delegacje międzyparlamentarne,

3. organy polityczne

- frakcje polityczne.

Kompetencje (funkcje) PE

1. prawodawcza

- opracowywanie rocznego programu prawodawczego,
- pośrednie prawo inicjatywy prawodawczej – może żądać od KE utworzenia aktów prawnych,
- rozpatrywanie projektów aktów prawnych, współdecydowanie o akcie prawnym, możliwość jego odrzucenia,
- prawo do bycia powiadamianym o postępach w tworzeniu aktu,

2. kontrolna

- prawo do zadawania pytań członkom KE – kilka tysięcy rocznie,
- rozpatrywanie sprawozdań z działalności innych instytucji i organów WE: KE, Europejski Bank Centralny, Rzecznik Praw Obywatelskich,
- prawo do wyrażenia wotum nieufności wobec KE,

3. kreacyjna

- wpływanie na obsadę i powoływanie organów zewnętrznych w stosunku do PE: nominacja Przewodniczącego KE, zatwierdzenie składu KE; powołanie i określenie zakresu działania rzecznika praw obywatelskich,

4. międzynarodowa

- utrzymywanie stosunków z parlamentami spoza WE,
- zgoda PE jest potrzebna przy zawieraniu przez UE umów.

Głosowanie jest jawne, kworum - 1/3 parlamentarzystów, w szczególnych przypadkach głosowanie imienne (wybór przewodniczącego i składu KE)

Komisja Europejska

Instytucja reprezentująca interes wspólnotowy. Jest organem kolegialnym.

Skład KE:

- Przewodniczący KE,
- Komisarze

Kadencja KE trwa 5 lat – zwykle razem z PE. Komisarze są funkcjonariuszami wspólnotowymi, reprezentującymi WE i opłacanymi przez WE. Komisarz powinien dawać gwarancję niezależności od państwa czł. Państwo nie może wycofać poparcia dla komisarza. Liczba komisarzy jest równa liczbie p.cz. Komisarze nie mogą wykonywać żadnej innej funkcji. Również po zakończeniu kadencji komisarze muszą wykazać roztropność przy obejmowaniu stanowisk – ma to zapobiec wykorzystywaniu wiedzy zdobytej podczas pełnienia funkcji w KE. ETS może orzec o przepadku emerytury, jeżeli były członek KE nie spełni tego warunku.

Tryb powoływania KE

1. Rada UE desygnuje kandydata na przewodniczącego,
2. Kandydata zatwierdza PE (pozostaje nadal kandydatem),

3. W porozumieniu z kandydatem na przewodniczącego p.cz. desygnują kandydatów na komisarzy, lista kandydatów na komisarzy jest aprobowana przez Radę UE,
4. Kandydaci są przesłuchiwani i aprobowani przez PE,
5. Formalnego mianowania dokonuje Rada UE.

Przewodniczący KE mianuje swoich zastępców.

Wakat w składzie KE może powstać wskutek:

- Śmierci,
- Rezygnacji (dobrowolnej lub wymuszonej); rezygnację dobrowolną członek KE może złożyć w każdej chwili, o rezygnacji wymuszonej decyduje przewodniczący KE poparty przez jej kolegium,
- Dymisji, którą orzeka ETS, jeżeli stwierdzi, że osoba nie spełnia już warunków niezbędnych do pełnienia funkcji

Wakat może być wypełniony przez wybór nowego członka KE (dokonuje Rada UE), Rada UE może zdecydować o braku potrzeby wypełnienia wakatu. Wakat na stanowisku przewodniczącego KE musi być wypełniony.

Funkcje i kompetencje KE

1. Funkcja strażnika traktatów – czuwa nad prawidłowym stosowaniem prawa WE, zarówno pierwotnego jak i wtórnego. Działa wobec wszystkich podmiotów, do których skierowane są przepisy, może je zaskarżać do ETS. Czuwa również nad implementacją prawa WE przez p.cz., może wystąpić przeciwko państwu na drogę sądową. Istotą działania w tym wypadku jest doprowadzenie do wdrożenia przez p.cz. prawa WE a nie do ukarania.
2. Funkcja prawodawcza – 1) wyłączne prawo inicjatywy prawodawczej, przyjmuje roczny plan legislacyjny, w ten sposób wpływa na kierunek rozwoju prawa wspólnotowego, 2) wydawanie niektórych aktów prawnych na podstawie zapisów w traktacie lub upoważnienia Rady UE,
3. Funkcja wykonawcza – wprowadzenie w życie większości aktów prawnych przyjętych przez Radę UE lub PE,
4. Funkcja inicjacyjna – inicjuje objęcie regulacją nowych obszarów, opracowuje dokumenty programowe wskazujące nowe wyzwania (Biała Księga, Zielona Księga), wydaje komunikaty do Rady lub PE, analizujące problemy przed przedstawieniem ich jako dokumentów prawnych,
5. Funkcja reprezentacyjna – uczestnictwo w stosunkach międzynarodowych, wykonywanie czynnego i biernego prawa legacji, utrzymywanie stosunków z dyplomatami akredytowanymi przy WE.

Tryb pracy KE

Spotkania co najmniej 1 raz/tydzień, zamknięte, obrady mają charakter poufny, kworum stanowi ponad połowa członków KE.

Decyzje podejmuje formalnie większością głosów, jednak dąży zwykle do jednomyślności.

Trzy tryby podejmowani decyzji:

1. **Procedura ustna na posiedzeniu** – po odbyciu dyskusji w drodze głosowania – 5% decyzji, są to decyzje najwyższej wagi,
2. **Obiegowa procedura pisemna (kurenda)** – projekt przesyłany jest do wszystkich komisarzy z podaniem terminu zgłaszania poprawek lub uwag. Jeżeli nie ma – dokument jest przyjęty – 25% decyzji,

3. **Procedura delegowana** – upoważnienie jednego członka KE do wydawania decyzji oraz do przyjmowania w imieniu KE ostatecznej wersji dokumentu.

Organy pomocnicze

1. O charakterze generalnym – wspierają wszystkie organy UE, np. Kom. Społeczno-Ekonomiczny,
2. O charakterze pomocniczym dla instytucji np. Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa, Wysoki Przedstawiciel, Grupa robocza przy KE,
3. O charakterze finansowym np. Europejski Bank Centralny, Europejski Bank Inwestycyjny,
4. Agencje – ciała powoływane do wykonywania konkretnych zadań np. Europol

Komitet Społeczno-Ekonomiczny

Organ kolegialny, reprezentuje obywateli UE na poziomie wspólnotowym pod postacią grup:

1. Pracodawcy,
2. Pracownicy,
3. Przedstawiciele różnych grup interesów (organizacje pozarządowe, rzemieślnicze, konsumenckie, branżowe itp.)

344 członków, podział między p.cz. zależy od potencjału demograficznego.

Członków mianuje Rada UE, kadencja 4 lata, są niezależni, kandydatów wysuwa p.cz.

KSE dzieli się na sekcje.

Funkcje KSE:

- Opiniowanie aktów prawnych: obligatoryjnie, fakultatywnie lub z własnej inicjatywy,
- Aktywizująca instytucje UE

KSE wydaje ok. 150-200 opinii/rok.

Obraduje w czasie sesji zwyczajnych i nadzwyczajnych.

Komitet Regionów

Powołany na mocy TUE ze względu na wzrost znaczenia polityki regionalnej.

344 członków, kadencja 4 lata, dzieli się na komisje.

Funkcje KR: opiniotwórcza (obligatoryjnie, fakultatywnie lub z własnej inicjatywy).

Opinie KR nie są wiążące, lecz p.cz. starają się w miarę możliwości opinie te uwzględnić.

Organy sądowe

ETS

Skład:

- 1 sędzia z każdego p.cz – musi spełniać kryteria obejmowania najwyższych funkcji sądowych w swoim kraju (zwykle sędzia, może być profesor prawa), biegły francuski,
- 8 rzeczników generalnych – wspomagają ETS, są rzecznikami jak najlepszego rozwiązania problemu zgodnie z prawem.

Sędziowie i rzecznicy są wybierani na 6 lat, co 3 lata wymieniana jest połowa składu.

Będąc sędzią w ETS nie można pełnić innej funkcji, muszą mieszkać w Luksemburgu.

Sędziowie wybierają Prezesa ETS, rzecznicy I rzecznika.

ETS obraduje w izbach:

- Wielka Izba – 11 sędziów,
- Izba – 3-5 sędziów,
- Pełen skład

Obrady odbywają się zwykle w Izbach.

Obrady odbywają się w Wielkiej Izbie, jeżeli stroną jest p.cz lub instytucja WE.

W pełnym składzie b. rzadko, wtedy kiedy określa to traktat lub ETS stwierdzi, że jest to konieczne.

Sprawy rozpatrywane przez ETS:

- w trybie spornym,
 - skarga na nieważność aktu prawa WE:
Może złożyć podmiot uprzywilejowany (RE, PE, KE, PC, Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny) lub nie uprzywilejowany (osoby fizyczne i prawne, ale muszą wykazać, że skarga jest zasadna)

Przyczyna nieważności aktu prawnego:

- naruszenie istotnego wymogu proceduralnego,
- niezgodność z prawem wspólnotowym wyższego rzędu,
- brak kompetencji,
- nadużycie władzy (akty, które mają w rzeczywistości inny cel, niż deklarowany)

Konsekwencje orzeczenia – akt prawny uznany za nieważny należy uchylić (można tylko częściowo, niektóre zapisy). Podmiotom, które poniosły szkody, należy się odszkodowanie.

- skarga na bezczynność instytucji WE:

Skargę mogą składać te same podmioty jw. bez Trybunału Obrachunkowego. W praktyce podmiot nieuprzywilejowany nie jest w stanie złożyć skargi. Można złożyć tylko wtedy, kiedy było już wezwanie do opracowania aktu prawnego.

- skarga odszkodowawcza:

Skargę może wnieść każda osoba fizyczna lub prawna, skarżonym może być instytucja lub jej funkcjonariusz. Niezależna od skargi na nieważność. Jeżeli będzie pozytywnie rozpatrzona, akt prawny powinien być wycofany.

- skarga na p.cz. o nie wywiązywanie się z zobowiązań Traktatu:

Skarżyc może KE jako strażnik traktatów.

Etapy postępowania:

- nieformalny – KE wzywa p.cz. do dokonania zmian, jeżeli p.cz. zastosuje się, procedura zakończona, jeżeli nie

- formalny – umotywowana opinia jest wysyłana do p.cz., p.cz. ma termin na odpowiedź

Zwykle p.cz. stosują się do I etapu. Orzeczenia ETS mają charakter deklaracyjny, ETS nie może zmusić p.cz. do tworzenia przepisów ani unieważnić prawa krajowego.

- **w trybie niespornym**

- zgodność umowy międzynarodowej z traktatem
- pytania prejudycjalne (orzeczenie wstępne)

Pytania prejudycjalne

Składają sądy krajowe spełniające warunki:

1. Muszą być powołane i działać na mocy prawa krajowego,
2. Mają charakter stały (zwykle wykluczone sądy arbitrażowe i polubowne),
3. Muszą orzekać na podstawie prawa i być niezależne w orzekaniu (wyklucza to sądy orzekające na zasadzie słuszności i sprawiedliwości orzekające w sprawach handlowych i gospodarczych),

Nie mogą sądy rejestrowe, sądy międzynarodowe i dyscyplinarne.

Pytania sądy zadają, kiedy mają wątpliwości:

1. Czy istnieje norma wspólnotowa,
2. Jeżeli tak, jaka jest jej treść i interpretacja.

Pytanie kierowane jest do ETS (od Nicei pytania może także rozstrzygać sąd I instancji). Pytanie musi być przedstawione jasno, musi zawierać uzasadnienie z przedstawieniem stanu faktycznego i prawnego badanej sprawy. Musi odnosić się do konkretnej sprawy, nie może mieć charakteru ogólnego. ETS może odrzucić pytanie nie spełniające warunków, może je także zmienić.

Część pytań ETS odrzuca ze względów formalnych:

- act clair - przepisy są jasne,
- act est clair – sprawa jest wyjaśniona,

Orzeczenie ETS jest wiążące w konkretnej sprawie – prawo europejskie nie jest precedensowe, chociaż czasem je przypomina.

ETS nie ma obowiązku utrzymywać tej samej linii orzecznictwa, może ją zmienić.

Wystąpienie z pytaniem zatrzymuje bieg sprawy, jest ona zawieszona. Na odpowiedź czeka się ok. 18 miesięcy.

Sąd I instancji może zadać pytanie w razie wątpliwości, ale nie musi, sąd ostatniej instancji musi zadać pytanie (jeżeli ma wątpliwości). Zwykle pytanie zadaje sąd wyższej instancji.

Jeżeli sąd krajowy nie zadał pytania i orzekł niezgodnie z prawem UE, obywatelowi należy się odszkodowanie. Może również zaistnieć konieczność zmiany wyroku.

Pytania prejudycjalne to ok. 50% spraw rozpatrywanych przez ETS.

Prawa obywatela w UE

1. do głosowania w wyborach lokalnych i do PE,
2. do składania petycji do PE – mogą być sprawy ogólne,
3. do składania skarg do rzecznika praw obywatelskich UE –sprawy muszą osobiście dotyczyć składającego,
4. do dostępu do dokumentów UE,
5. do dobrej administracji (zarządzania),
6. do korzystania z opieki dyplomatycznej i konsularnej, gdy na danym terytorium nie ma placówki RP – trudne do realizacji.

System źródeł prawa UE

Przesłanki powstania prawa wspólnotowego:

- prawo wspólnotowe powstało dzięki transferowi kompetencji, dokonane przez p.cz. do WE; jest to fundament powstania i rozwoju prawa wspólnotowego,\
- prawo wspólnotowe czyni swoimi podmiotami nie tylko p.cz. ale także osoby prawne i obywateli,
- prawo wspólnotowe ma pierwszeństwo w stosunku do prawa krajowego i wywiera bezpośredni skutek w prawie krajowym.

Na system prawny UE składają się dwa reżimy:

- reżim wspólnotowy w I filarze
- reżim prawno międzynarodowy w II i III filarze.

Prawo pierwotne: traktaty założycielskie (TUE, TWE i traktat ustanawiający Euratom), traktaty zmieniające (o fuzji organów, JAE, Maastricht, Amsterdam, Nicea), traktaty akcesyjne oraz ogólne zasady prawa rozwijane w orzecznictwie ETS.

Prawo wtórne (pochodne): prawo uchwalane przez instytucje UE; może być skierowane do p.cz. lub do instytucji unijnych

Źródła prawa w I filarze:

- **Rozporządzenia** – wiążą w całości, są bezpośrednio stosowane we wszystkich p.cz.,
- **Dyrektywy** – wiążą p.cz. w odniesieniu do rezultatu, środki i formy osiągnięcia celu pozostawione są do wyboru p.cz.
- **Decyzje** – wiążą w całości adresatów, do których są kierowane,
- **Zalecenia i opinie** – nie mają mocy wiążącej

Źródła prawa w II filarze:

- **Zasady i ogólne wytyczne** – nie wiążą prawnie, są wydawane przez RE,
- **Wspólne strategie** – cele, czas trwania wspólnej strategii i środki, które mają być użyte; przyjmuje RE na wniosek Rady UE; dotychczas 3 strategie: wobec Rosji, Ukrainy i Regionu Morza Śródziemnego,
- **Wspólne działania** – charakter operacyjny, cele, czas trwania, zakres i środki; przyjmuje Rada UE (zwykle jednomyślnie – możliwe jednak przyjąć większością głosów, gdyż p.cz. może się sprzeciwić),
- **Wspólne stanowiska** – charakter geograficzny lub przedmiotowy, nie jest to stanowisko UE, dotyczy wprowadzenia w życie działań, które nie mają charakteru operacyjnego, przyjmowane przez Radę UE (zwykle jednomyślnie),
- **Systematyczna współpraca p.cz.** – wymiana informacji, konsultacje, reprezentowanie innego kraju,
- **Umowy międzynarodowe** – UE podpisuje umowy od 2001 roku, zwykle dotyczą wysłania misji.

Źródła prawa w III filarze:

- **Wspólne stanowiska** –
- **Decyzje ramowe** – służą harmonizacji prawa UE, wiążące dla p.cz., nie mają bezpośredniego skutku prawnego (odpowiednik dyrektywy),

- **Decyzje** – są wiążące, nie wywołują skutku bezpośredniego, dotyczą konkretnych spraw,
- **Konwencje** – zawierane przez p.c. między sobą, przyjmowane przez Radę UE (jednomyślnie); np. Konwencja o powołaniu Europolu,
- **Umowy międzynarodowe**